

Сапиева Нурия Эрмекбаевнанын “Азыркы мезгилдеги кыргыздардын ислам динине чейинки ишенүүлөрүнүн жашап келиши (Фергана өрөөнүнүн түштүгүнүн мисалында)” аттуу темага арналган, 07.00.07 – этнография, этнология жана антропология тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертацияга

ПИКИР

Жалпы кыргыз эли орто кылымда эле ислам динин кабыл алган этностордун бири. Бирок, дүйнөдөгү болуп жаткан илимий-техникалык прогресске, билимдин, медицинанын тездик менен өнүгүүсүнө карабастан, кыргыздардын, өзгөчө айыл жерлеринде ислам динине чейинки ар кандай ишенүүлөргө, алгачкы диндерге, тактап айтканда, фетишке, тотемге, ата-бабалардын арбагына, Умай-энеге ж.б. болгон сыйынуулар жана аларды коштогон ар кандай ырым-жырымдар ушул мезгилге чейин жашап келет. Жогоруда аталган нерселердин, кубулуштардын кандайдыр бир күчкө ээ экендигине ишенген адамдардын саны азыр деле аз эмес. Ушундан табыгый суроо туулат. Эмне үчүн калың журттун арасында, алардын ичинде билимдүүлөр, болгондо да жогорку окуу жайын аяктагандар да эң алгачкы диндерге дагы болсо ишенип келишет? Кандай ырым-жырымдар коштолуп келет? Алар ишенүүдөн эмнени күтүшөт?

Сапиева Нурия Эрмекбаевна изилдөө үчүн көтөргөн маселелерде жогорудагы козголгон суроолорго илимий түрдө жооп издейт жана жооп бергенге болгон дарамети менен илимий аракет жасайт. Бул оңой-олтоң темалардан эмес.

Иштин негизги максаты: Фергана өрөөнүнүн түштүк-батышындагы кыргыздардын ислам динине чейинки ишенүүлөрдүн сакталышынын өзгөчөлүктөрүн изилдөө болуп саналат. Ал эми коюлган максатка жетүү үчүн эл арасында сакталып келе жаткан фетиштик, тотемдик ишенимдерди, отко болгон сыйынууну, Жер-Суу культуни, кожо менен эшендердин мазарларына болгон ар кандай ишенүүлөрдү, Умай-энеге сыйынууну, аялдар гана бара турган мазарларга болгон ишенимдерди, Ата-бабалар культуниун сакталышын изилдөөнү милдет катары өзүнүн алдына койгон. Ошону менен

бирге бакшылык менен кубар молдолордун өзгөчөлүктөрүн жана алардын окшоштуктарын да изилдөөгө аракет кылган.

Изилдөөчү алдыга коюлган максат менен милдеттерди толук ачып көрсөтүү максатында Фергана өрөөнүнүн түштүк башында жайгашкан Бужум (Баткен району), Орозбеков (Кадамжай району), Чеч-Дөбө (Ноокат району) айылдарынын элдеринин арасында он жылдан ашык убакыт тынбай стационардык изилдөө жүргүзгөн. Белгилеп койчу нерсе, диссертант Фергананын түштүк батышындагы үч райондон үч айылдарды туура тандап алган. Анткени тандалып алынган үч айылдын калкы жалпы Фергана өрөөнүндөгү жалпы элдин ислам динине чейинки болгон ишеничтерин ачып бере алат деп ишеничтүү айта алабыз. Андан сырткары автор, көрсөтүлгөн айылдардан тышкары Баткен Ош, Жалал-Абад облустарындагы кээ бир райондорунда болуп, кошумча материалдарды мол чогулткан жана аларды стационардык изилденген айылдар менен туура салыштырганга жетишкен. Дегеле автор алдына коюлган максат менен милдеттерди чечүүдө илимий салыштыруу методун абдан дыкаат жана такай колдонгон. Бул автордун жетишкендиги катары баалайм. Автордун дагы бир өзгөчөлүгү жана иштин эн жетишкендиги катары диссертациянын дээрлик бөлүгү автордун талаадан чогулткан этнографиялык материалдары түзөт. Ошону менен бирге диссертант чогулткан материалдарды өзү анализ кылып, ага илимий баа бергенге жетишкен. Автор исламга чейинки ишенимдерди терең жана ар тараптан изилдегенге аракет кылган жана ага жетишкен деп бүтүм чыгарсак болот.

Автордун дага бир ийгилиги каралып жаткан өрөөндөгү элдердин ыйык деп эсептелген бардык жерларга өзү барып, элдерден интервью алып, аңгемелешип, өзү кошо алар менен катышып жазгандыгында жана алардан туура жыйынтык чыгаргандыгында.

Автордун дагы бир жетишкендиги, Кыргызстандагы жана кошуна өлкөлөрдөгү окумуштуулардын гана эмгегин пайдаланбастан, темага арналган чет тилдеги, өзгөчө англис тилиндеги илимий изилдөөлөрдү окуп,

аларды өзүнүн илимий ишине туура пайдалана билген. Диссертанттын англис тилин түзүк билгендиги илимий иштин деңгээлин жогорулаткан.

Диссертациядагы баптар жана параграфтар туура коюлган жана коюлган милдеттер жалпы жонунан чечилген.

Сапиева Нурия Эремекбаевна диссертациянын алдына коюлган максатты жана милдеттерди жалаң өзүнүн чогулткан материалдары менен билгичтик менен чечкен. Илмий иш Кыргыз Республикасынын Улуттук Аттестациялык комиссиясы койгон талаптарга толугу менен жооп берет жана ал тарых илимдеринин кандидаты -07.00.07- этнография, этнология жана антропология- шифрине жооп берген илимий даражаны алууга толук укутуу.

Илмий жетекчи, академик

А.Асанканов

